

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ВИДУ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

CONCEPTS AND CHARACTERISTICS OF SIMPLIFIED PROCEEDINGS AS A TYPE OF PROCEDURAL PROCEEDINGS

Васильєва-Шаламова Ж.В., к. ю. н.,
доцент кафедри цивільного процесу

Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Лисак О.О., студентка I курсу магістратури кафедри цивільного процесу
Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Право на звернення до суду за захистом своїх прав є одним із найбільш фундаментальних прав з усіх, що гарантуються державою. Запровадження інституту спрощеного позовного провадження в процесуальне законодавство України в 2017 році стало вагомим аспектом реформування системи доступу громадян до правосуддя. Завдяки розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження суттєво зменшуються можливості для зловживання процесуальними правами сторонами справи та штучного затягування процесу вирішення справи по суті. Проаналізувавши судову статистику ми можемо спостерігати позитивну динаміку зростання кількості розглянутих справ у порядку спрощеного позовного провадження. Зокрема, за чотири роки починаючи з 2018 року по 2021 рік кількість справ розглянутих у порядку спрощеного позовного провадження зросла на **154 886** справ.

На підставі аналізу судової практики розглянуто питання виокремлення характерних ознак спрощеного позовного провадження шляхом порівняння порядку його проведення із загальним позовним провадженням. Проаналізовано підстави для переходу від розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження до розгляду справи за правилами загального позовного провадження, серед яких: подання зустрічного позову, збільшення позивачем розміру позовних вимог або зміна предмета позову, якщо така справа вже не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження, якщо суд задовольняє заяву з запереченнями відповідача проти розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження на заявлене клопотання позивача. Акцентовано увагу на важливості дотримання фундаментального принципу судочинства як право бути вислуханим у суді і визначено два випадки, коли справа може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін, а саме: за наявності клопотання сторони; з власної ініціативи суду. Наголошено на необхідності надати суду дискреційні повноваження щодо вирішення питання за правилами якого провадження загального позовного чи спрощеного позовного слід розглядати певні категорії справ, які на практиці не завжди можливо розглянути в короткі строки.

На підставі проведеного дослідження авторами запропоноване власне визначення спрощеного позовного провадження, яке відбиває в собі його характерні ознаки, серед яких: скорочений строк розгляду справи, відсутність підготовчого засідання, спрощена форма стадії розгляду справи по суті, розгляд справи за загальним правилом у письмовому провадженні, можливість за клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розглядати справу в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін.

Ключові слова: цивільний процес, спрощене позовне провадження, загальне позовне провадження, письмове провадження, дискреційні повноваження суду.

The right to go to court to protect one's rights is one of the most fundamental rights guaranteed by the state. The introduction of the institute of simplified litigation in the procedural legislation of Ukraine in 2017 became an important aspect of reforming the system of access of citizens to justice. Due to the consideration of cases in the order of simplified claim proceedings, the opportunities for abuse of procedural rights by the parties to the case and artificial delay in the process of resolving the case on the merits are significantly reduced. Analyzing judicial statistics, we can observe a positive dynamics of growth in the number of cases considered in the simplified procedure. In particular, for the four years from 2018 to 2021, the number of cases considered in the simplified summons procedure increased by 154,886 cases.

On the basis of the analysis of judicial practice the question of isolation of characteristic features of the simplified claim proceedings by comparison of the order of its carrying out with the general claim proceedings is considered. The grounds for transition from consideration of a case by way of simplified claim proceedings to consideration of a case according to the rules of general claim proceedings, including: filing a counterclaim, increasing the plaintiff's claim or changing the subject of the claim, if such a case can no longer be considered proceedings, if the court satisfies the application with the objections of the defendant against the consideration of the case in a simplified claim procedure at the request of the plaintiff. Emphasis is placed on the importance of respecting the fundamental principle of justice as the right to be heard in court and identified two cases where the case can be considered under the rules of simplified litigation with notice (summons) of the parties, namely: at the request of the party; on the court's own initiative. Emphasis was placed on the need to give the court discretionary powers to decide which rules of procedure for a general claim or a simplified claim should be considered in certain categories of cases, which in practice may not always be considered in the short term.

Based on the study, the authors proposed their own definition of simplified litigation, which reflects its characteristics, including: reduced time, lack of preparatory meeting, simplified form of the stage of consideration of the case on the merits, consideration of the case as a general rule in written proceedings at the request of one of the parties or on the court's own initiative to consider the case in court with notice (summons) of the parties.

Key words: civil proceedings, simplified claim proceedings, general claim proceedings, written proceedings, discretionary powers of the court.

Постановка проблеми. Право на звернення до суду за захистом своїх прав, свобод чи законних інтересів є одним із найбільш фундаментальних прав з усіх, що гарантуються державою. Для покращення доступу до правосуддя Рада Європи у рекомендаціях зазначала, про те, що «С. 15. Держави повинні запровадити: (а) ефективні запобіжні заходи, (б) сумарне, спрощене або прискорене провадження, та (с) процедури для вирішення попередніх питань на ранніх етапах розгляду справи (у тому числі юрисдикційних питань) та для швидкого

вирішення будь-якої апеляції стосовно таких попередніх питань» [1, с. 35]. Також, Комітет ради Європейських суддів акцентував увагу на тому, що рекомендація щодо спрощення є особливо ваговою у випадках незначних судових спорів, спорів за участю споживачів, а також у справах, у яких визначення правових і фактичних обставин не викликає особливих труднощів (наприклад, щодо врегулювання сплати боргів) [1, с. 8]. На основі зазначених рекомендацій Ради Європи в Цивільний процесуальний кодекс України відповідно до Закону України

«Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, було запроваджено новий інститут цивільного процесуального права – спрощене позовне провадження. Включення даного інституту в національне законодавство України є вагомим внеском для покращення доступу до правосуддя, саме тому з'ясування його сутності та характерних ознак є досить важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інститут спрощеного позовного провадження був об'єктом дослідження таких науковців як: Бобрика В. І., Васильєва С. В., Вербіцької М. В., Васильєвої-Шаламової Ж. В., Зуба О. Ю., Ізарової І. О., Комарова В. В., Захарової О. С., Луспеника Д. Д., Навроцької Ю. В., Притики Ю. Д., Ткачука О. С., Угріновської О. І., Фурси С. Я., Штефана М. Й. та багатьох інших. Варто зазначити, що серед науковців досі немає єдності у поглядах щодо поняття та сутності спрощеного позовного провадження та його ознак, а багатогранність цього правового явища залишає ще багато питань на які слід звернути увагу.

Мета статті. Метою цієї роботи є дослідження поняття та сутності спрощеного позовного провадження, порядку його проведення та застосування на практиці, виокремлення спеціальних ознак спрощеного позовного провадження шляхом його порівняння з загальним позовним провадженням.

Виклад основного матеріалу. Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК України) у пункті 2 частини 2 статті 19 визначено, що цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими ЦПК України, у порядку позовного провадження (загального або спрощеного) [2]. Варто зазначити, що імплементація інституту спрощеного позовного провадження в національне законодавство України в 2017 році мало на меті прискорення розгляду цивільних справ та зменшення навантаження на суди, оскільки саме за цією процедурою мала розглядатися переважна більшість цивільних справ, які розглядаються в порядку цивільного судочинства.

Аналізуючи судову практику, можемо спостерігати позитивну динаміку, яка присутня у справах спрощеного позовного провадження, які розглядаються у судах першої інстанції. Так, за даними оприлюдненими на сайті «Судова Влада України» у звітності за 2018–2021 роки було сформульовано статистичні дані відносно розгляду справ в порядку спрощеного позовного провадження. За 2018 рік в порядку спрощеного позовного провадження було розглянуто 120 212 справ. Проте вже у 2019 році така кількість збільшилась до 161 928 справ. За 2020 рік було розглянуто 194 995 з них малозначних справ 167 265. За 2021 рік розглянуто справ у порядку спрощеного провадження майже 275 078 з них малозначних справ 229 755 [3].

Отже, необхідно позитивно оцінити запровадження та розвиток інституту спрощеного провадження в цивільному судочинстві України. Адже, за чотири роки кількість справ розглянутих у порядку спрощеного позовного провадження зросла на 154 886 справи, тобто більше ніж в два рази.

Процедура розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження викладена у Цивільному процесуальному кодексі України у Главі 10 «Розгляд справ у порядку спрощеного провадження», яка в свою чергу включена до Розділу III, який має назву «Позовне провадження». Слід звернути увагу на некоректну назву даної глави, тому що наказне провадження та окреме провадження, які є непозовними провадженнями у цивільному судочинстві, вважаються спрощеними порівняно з позовним провадженням, отже дане формулювання законодавця фактично створило новий вид провадження, що

суперечить частині 2 статті 19 ЦПК України. Виходячи з того, що позовне провадження є провадженням, за яким може бути розглянута будь-яка цивільна справа, спрощене провадження має похідний від нього характер і конструюється шляхом вилучення від позовного зайвих для розгляду конкретних справ елементів. Враховуючи вищевикладене, задля усунення суперечливості формулювання назви Глави 10 Розділу III ЦПК України, її слід перейменувати на «Розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження».

Як слушно зазначає Зуб О. Ю. спрощене провадження – це специфічна, додаткова форма розгляду й вирішення цивільних справ, яка ґрунтується на добровільному підході в його застосуванні, характеризується усиченим складом процесуальних правил у порівнянні із загальним порядком розгляду цивільних справ та закінчується постановленням судового рішення особливої форми [4, с. 65]. Погоджуючись з думкою вченого варто додати, що спрощене провадження характеризується доступністю, адже наявна менша ставка судового збору, особа може сама представляти свої інтереси, обмеженістю засобів доказування, посиленою позицією суду через відсутність представників сторін у справі. Спрощені провадження є додатковою та альтернативною формою розгляду цивільних справ порівняно з ординарною процедурою розгляду справ і, безперечно, повинні застосовуватися у добровільному порядку. Тому спрощене позовне провадження правильніше називати *спрощеною процедурою* розгляду справ у порядку загального позовного провадження, яка характеризується певними ознаками, які будемо аналізувати в нашому дослідженні.

Незважаючи на наявність наукової дискусії стосовно сутності, характерних ознак, процедури розгляду та вирішення справ спрощеного позовного провадження, науковці дуже обережно висловлюються стосовно саме визначення поняття цього процесуального інституту.

Ткачук О. С. у своєму дослідженні вказував на те, чому виникають складнощі у визначенні поняття «спрощене провадження». Вчений звертав увагу на хибність ототожнення «спрощення процедури» із «прискоренням процедури» і виокремлював два чинники, які ускладнюють підходи до визначення: 1) наявність значної кількості різнорідних процедур у цивільному судочинстві, що мають подекуди автентичну специфіку в національних правових порядках; 2) неоднозначність термінології, що застосовується для дослідження цього поняття. В основу його висновків покладені підходи, що застосовуються у Раді Європи, відповідно до яких одним зі способів покращення здійснення правосуддя у розумні строки зі збереженням якості рішень є прискорені провадження, спрямовані на кращу відповідність потребам осіб, які звертаються до суду, і спрощені, або примирні, процедури, розраховані на розгляд простих або безспірних справ. Прискорені провадження найчастіше стосуються невідкладних і нагальних питань та пов'язані з: запобіганням безпосередній небезпеці або непоправній шкоді заявнику; забезпеченням доказів; трудовими спорами; захистом майнових інтересів заявника; спорами за грошовими вимогами; справами про банкрутство; справами щодо шлюбних відносин, аліментних зобов'язань; справами, пов'язаними із захистом прав дітей. Натомість спрощені процедури найчастіше є менш витратними, а процес ухвалення рішень щодо них є коротшим [5, с. 48].

Таку ж думку поділяє й Ізарова І. О., яка досліджує спрощені процедури у цивільному судочинстві України та зарубіжних держав. Вчена зазначає, що незалежно від віднесення спору до дрібного або малозначного процедура їхнього розгляду повинна бути альтернативною до загальної процедури розгляду справи. Для захисту своїх прав особа повинна обрати найбільш ефективний порядок – або спрощений, що дасть змогу оптимізувати

витрати та час, – або загальний – скористатися усіма наявними інструментами для досягнення результату [6, с. 37].

Тому звертаємо увагу, на недосконалість ч. 7 ст. 277 ЦПК України, в якій зазначено, що частина друга – шоста цієї статті не застосовується, якщо відповідно до цього Кодексу справа підлягає розгляду тільки в порядку спрощеного провадження. Тобто відповідно до даної частини статті, малозначні справи в імперативному порядку підлягають розгляду лише в спрощеному провадженні. Таке твердження є помилковим, адже питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження суд вирішує саме в ухвалі про відкриття провадження у справі.

На думку Луспеника Д. Д., слово «тільки» має бути виключене, адже суддя при постановленні ухвали про відкриття провадження у справі повинен визначити, враховуючи всі обставини, чи може дана справа розглядатися в порядку спрощеного позовного провадження чи ні [7].

Ми вважаємо, що досить вдалим є визначення спрощеного провадження, запропоноване суддею Верховного Суду Ткачуком О. С., а саме: під спрощеним провадженням необхідно розуміти такі провадження і процедури, які, маючи деривативний характер стосовно позовної форми захисту, характеризуються апроксимацією цивільної процесуальної форми, обмеженою або специфічною дією принципів цивільного судочинства, що призводить до їх пришвидшення та більшої доступності порівняно з ординарним порядком розгляду справ [8, с. 17]. У визначенні Ткачука О. С. виділені основні характерні ознаки спрощених проваджень, які будуть проаналізовані далі.

Досліджуючи феномен спрощеного позовного провадження, Зуб О. Ю. зазначає, що цей спрощений порядок розгляду цивільних справ законодавчо передбачає суттєве обмеження учасників справи в процесуальних правах, а разом із відсутністю, за загальним правилом, судового засідання – і законодавче обмеження реалізації засад змагальності та диспозитивності у справі [9, с. 99].

Ми погоджуємося з позицією науковця. Водночас вважаємо, що за цієї процедури має місце обмеженість засобів доказування, адже в процесуальному законодавстві встановлено п'ять засобів доказування (письмові, речові, електронні докази, висновки експертів, показання свідків), а проведення, за загальним правилом, спрощеного позовного провадження у письмовій формі передбачає лише можливість подання письмових доказів.

Ізарова І. О. акцентує увагу на тому, що для захисту своїх прав особа повинна обрати найбільш ефективний порядок – або спрощений, що дозволить їй оптимізувати витрати та час, або загальний, що дозволить їй скористатися всіма наявними інструментами для досягнення результату. При цьому спрощення не повинно означати звуження або зменшення прав осіб, які беруть участь у справі, а тільки право їх вибору процедури розгляду справи і захисту своїх прав [10, с. 216].

Дійсно, розгляд справ у порядку загального позовного провадження має здійснюватися в складних цивільних справах, які потребують найбільш повної реалізації засад гласності, змагальності, диспозитивності. Обмеженість зазначених принципів за спрощеного позовного провадження не повинно перешкоджати забезпеченню справедливого розгляду цивільної справи та винесенню законного та обґрунтованого судового рішення.

Захарова О. С. та Спанчінцев О. визначають спрощене позовне провадження як різновид позовного провадження, спрямований на виконання завдань та досягнення мети цивільного судочинства щодо розгляду та вирішення цивільних справ, визначених цивільним процесуальним законодавством за особливою процедурою [11, с. 20].

Отже, *спрощене позовне провадження* – це скорочена процесуальна форма розгляду цивільних справ у позовному провадженні, яка спрямована на виконання завдань

та досягнення мети цивільного судочинства щодо розгляду та вирішення передбачених ЦПК України категорій цивільних справ за спрощеною процедурою, та характеризується коротким строком розгляду справи переважно у письмовій формі, однак може бути також з повідомленням (викликом) сторін.

Проведемо порівняння стадійності розгляду цивільної справи у порядку загального позовного провадження та спрощеного позовного провадження.

Розгляд справи в суді першої інстанції у порядку загального позовного провадження передбачає проходження наступних стадій цивільного процесу: відкриття провадження у справі; підготовче провадження, в межах якого проводиться підготовче засідання; розгляд справи по суті.

Під час спрощеного позовного провадження підготовче засідання не проводиться. Тому *першою ознакою* виділяємо відсутність підготовчого засідання. По-друге, для спрощеного позовного провадження визначені скорочені строки розгляду справи порівняно із загальним позовним провадженням, за правилами якого підготовче провадження має бути проведене протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі, і тридцять днів надається для розгляду справи по суті, до того ж згідно ч. 3 ст. 189 ЦПК України строк проведення підготовчого провадження може бути продовжений ще на тридцять днів. Відповідно до ч. 1 ст. 275 ЦПК України суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі [2]. Тому, *другою ознакою* спрощеного позовного провадження є скорочений строк розгляду справи. Крім того, ЦПК України передбачено, що стадія розгляду справи по суті, якщо вона розглядається за правилами загального позовного провадження, складається з наступних етапів: відкриття розгляду справи по суті, з'ясування обставин справи та дослідження доказів, судові дебати та ухвалення рішення. При розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження з повідомленням (викликом) учасників справи стадія розгляду справи по суті має спрощену форму, за якою суд досліджує докази і письмово пояснення, викладені у заявах по суті справи, заслуховує усні пояснення учасників справи та показання свідків (якщо суд розглядає справу з повідомленням (викликом) учасників справи, при цьому судові дебати не проводяться). Відтак *третьою ознакою* є спрощена форма стадії розгляду справи по суті.

Розгляд справи у порядку загального позовного провадження відбувається за участю учасників справи, а у випадку неявки в судові засідання учасника справи, щодо якого відсутні відомості про вручення йому повідомлення про дату, час і місце судового засідання (п. 1 ч. 2 ст. 223 ЦПК України), або першої неявки в судові засідання учасника справи, якого повідомлено про дату, час і місце судового засідання, якщо він повідомив про причини неявки, які судом визнано поважними (п. 2 ч. 2 ст. 223 ЦПК України), суд відкладає розгляд справи в судовому засіданні. У порядку спрощеного позовного провадження суд розглядає цивільну справу переважно без повідомлення сторін, але також може відбуватися і з повідомленням, за наявними доказами і письмовими поясненнями, які викладені у заявах по суті справи. У цьому аспекті сторони процесу можуть скористатися правом бути вислуханим у суді, адже це є одним із фундаментальних прав особи, яка зазнала втручання у свої права, свободи або інтереси, що на транснаціональному рівні уведено у ранг принципу судочинства. Забезпечення реалізації права бути вислуханим є необхідною передумовою того, що сторони будуть «почуті» судом, а відповідні засади повинні визначати всю систему цивільного судочинства. Незважаючи на публічний інтерес у встановленні спрощених процедур, процесуальна форма повинна

бути гнучкою: вона покликана встановити та забезпечити процесуальні засоби, які дозволяють заінтересованій особі надати свої аргументи чи заперечення у той спосіб, який особа вважає для себе прийнятним, враховуючи справедливу можливість та достатній розумний час. Тому в аспекті розвитку спрощених судових процедур на національному рівні обмеження права особи бути вислуханою повинно оцінюватись судом, який вирішує справу, з позиції виправдання тієї мети, яка поставлена перед відповідним обмеженням, забезпечення права на справедливий суд та ефективного правового засобу захисту права [12, с. 39]. Для забезпечення реалізації вказаного принципу судочинства в ч. 5 статті 279 ЦПК України закріплено два випадки, коли справа може бути розглянута в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін: по-перше, за наявності клопотання однієї із сторін, по-друге, з власної ініціативи суду. Ч. 7 цієї статті визначено строк можливої подачі такого клопотання, а саме: позивачу – разом з позовом або не пізніше п'яти днів із дня отримання відзиву, а відповідачу – у строк для подання відзиву.

Наступною ознакою спрощеного позовного провадження є те, що за цієї процедури суд не може розглядати цивільну справу із зустрічним позовом. Відповідно до ч. 4 ст. 193 ЦПК України, у випадку подання зустрічного позову у справі, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, суд постановляє ухвалу про перехід до розгляду справи за правилами загального позовного провадження [2]. Наприклад, «Солом'янський районний суд міста Києва 12 серпня 2021 р. розглянув у порядку спрощеного позовного провадження цивільну справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «КРЕДИТОН» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості. Відповідачем у справі до суду було подано зустрічну позовну заяву до Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «КРЕДИТОН» про визнання додатку до кредитного договору таким, що обмежує права споживача, визнання нарахування відсотків, пені та штрафу протиправним, необґрунтованими та їх скасування, визнання кредитного договору та додатку до нього недійсним. Суд постановив ухвалу про перехід до розгляду справи за правилами загального позовного провадження» [13]. Перехід до загального позовного провадження у випадку подання зустрічного позову є доречним, оскільки дана обставина ускладнює процес розгляду справи і подальший розгляд у порядку спрощеного позовного провадження був би недоцільним.

Окрім подання зустрічного позову, відповідно до ч. 5 ст. 274 ЦПК України, може бути здійснено перехід від спрощеного позовного провадження до загального позовного провадження у випадку збільшення позивачем розміру позовних вимог або зміни предмета позову, якщо така справа вже не може бути розглянута за правилами спрощеного позовного провадження [2]. Так, у цивільній справі № 569/18576/20 «Рівненський міський суд Рівненської області 17 лютого 2021 року розглянув у спрощеному позовному провадженні цивільну справу за позовом ОСОБА_4 до ОСОБА_2 про поділ майна подружжя. 03 січня 2020 року було відкрито спрощене позовне провадження, 09 лютого 2021 року від позивача надійшла заява про зміну предмета позову, в якій просить поділити майно набуте нею та ОСОБА_2 за час шлюбу, визнавши за нею право власності на 1/2 частину трьох кімнатної квартири АДРЕСА_1, загальною площею 63,1 кв. м., житловою 37,1 кв. м та стягнути з відповідача на її користь 17 000 дол. США. Суд постановив прийняти заяву ОСОБА_4 про зміну предмета позову та перейти до розгляду справи за правилами загального позовного провадження» [14]. Перехід від спрощеного позовного провадження до загального позовного провадження також можливий у разі, якщо суд задовольнить

заяву із запереченнями відповідача на заявлене клопотання позивача щодо розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження (ч. 4 ст. 277 ЦПК України). Наприклад, «*Теофіпольський районний суд Хмельницької області 04 лютого 2021 р. розглянув у порядку спрощеного позовного провадження цивільну справу за позовом Сімейного Фермерського господарства «Відродження 2019» в особі керівника Шаблістої Лілії Олександрівни до ОСОБА_1 про стягнення майнової шкоди. 21 січня 2021 року було відкрито спрощене позовне провадження, 04 лютого 2021 року відповідач ОСОБА_1 надала до суду заяву із запереченнями проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження, оскільки значення даної справи та результат є для неї надзвичайно великим, оскільки позивач вимагає стягнути з неї майнову шкоду в розмірі 38 138,55 грн, а єдиним джерелом її доходу є орендна плата та благодійна допомога у розмірі 7153,90 грн за 9 місяців (тобто 794,88 грн на місяць), яку вона отримує від здачі в оренду ТОВ «Україна 2001» своєї земельної ділянки, а також вона не визнає обставин, на які посилається позивач. Суд постановив ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження» [15].* Можливість переходу до розгляду справи від спрощеного позовного провадження до загального позовного провадження у вищевказаних випадках потребують доопрацювання норм процесуального законодавства. Зокрема, коли має місце значний обсяг обставин, які повинні бути доведені, велика кількість доказів, необхідність проведення експертиз або інші обставини, які затримують розгляд справи, суддя не може перейти до загального позовного провадження, що у свою чергу унеможливує швидкий розгляд цивільної справи і як наслідок не сприяє підвищенню ефективності правосуддя.

Якщо суд постановив ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, у такому випадку повернення до розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження не допускається.

Доречною є пропозиція Угриновської О. І. про необхідність надати суду дискреційні повноваження щодо визначення того, чи може бути цивільна справа, у якій ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (малозначна справа) і справа, що виникла з трудових відносин, розглянута в спрощеному позовному провадженні, враховуючи її обставини, тому що такі справи не завжди можливо розглянути в коротші строки за відсутності стадії підготовчого провадження та за обмеженої дії окремих процесуальних інститутів [16, с. 87].

На підтвердження цієї думки наведемо фрагмент з цивільної справи № 221/8810/19: «*Волноваський районний суд Донецької області 09.12.2019 року відкрив провадження у справі за позовом ОСОБА_1 до відділу культури Волноваської районної державної адміністрації Донецької області, треті особи Волноваська районна рада Донецької області, ОСОБА_2 про скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу. Рішення суду в цій справі, що розглядалася в порядку спрощеного позовного провадження, було прийнято аж 6 квітня 2020 року» [17]. Мало місце порушення визначених ЦПК України строків для розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження. Тому актуальним є надання суду дискреційних повноважень щодо вирішення питання, за правилами якого провадження (загального позовного чи спрощеного позовного) слід розглядати такі категорії справ. Варто зазначити, що питання про порядок розгляду цивільної справи і проведення судового засідання не може вирішуватися лише на підставі заяви позивача або відповідача у справі, тому що суд повинен вирішувати питання про призначення судового засідання, враховуючи об'єктивні обставини, якими відповідно до частини 3 статті 274 ЦПК України,*

наприклад, можуть бути складність справи і необхідність викликати свідків, які повинні повідомити суду обставини справи, якими обґрунтовує свої вимоги позивач або запечерує відповідач.

Перевагами спрощеного позовного провадження порівняно із загальним позовним провадженням є наступні:

1. Підготовче провадження не проводиться.
2. Справа розглядається без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами за умови відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше.
3. Клопотання про розгляд справи у судовому засіданні із повідомленням сторін позивач повинен подати у визначений строк.
4. Суд може відмовити у задоволенні клопотання про розгляд справи у судовому засіданні із повідомленням сторін.
5. Судові дебати не проводяться.

Висновки. Проаналізувавши характерні ознаки спрощеного позовного провадження запропоновано власне тлумачення *спрощеного позовного провадження* під яким розуміємо скорочену процесуальну форму розгляду цивільних справ у позовному провадженні, яка спрямована на виконання завдань та досягнення мети цивільного судочинства щодо розгляду та вирішення передбачених ЦПК України категорій цивільних справ за спрощеною

процедурою, яка характеризується коротким строком розгляду справи переважно у письмовій формі, однак може бути також з повідомленням (викликом) сторін.

Характерними ознаками спрощеного провадження є:

- похідний (деривативний) характер стосовно звичайної позовної процесуальної форми;
- змінена цивільна процесуальна форма відносно ординарної цивільної процесуальної форми;
- більша доступність та підвищена ефективність спрощених процедур;
- альтернативність застосування спрощених процедур;
- обмеженість або не використання деяких принципів цивільного судочинства по відношенню до спрощених процедур;
- особливі правила доказування у спрощених процедурах;
- усічений склад цивільних процесуальних дій, які здійснюються під час спрощених процедур;
- прискорений характер розгляду і вирішення справ у порядку спрощених процедур (темпоральний чинник);
- особлива форма та зміст судового рішення, що приймається за результатами розгляду справи у порядку спрощених процедур та специфічна форма оскарження таких рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висновок № 6 (2004) Консультативної ради європейських суддів про справедливий суд у розумні строки та роль судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів. м. Страсбург, 24 листопада 2004 р. С. 6–37 URL: <https://rm.coe.int/native/1680701805>
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Інформація про результати розгляду цивільних справ. *Судова влада України* : веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/
4. Зуб О. Ю. Спрощене провадження як модель цивільного судочинства. Проблеми законності: 2015. Вип. 131. С. 62–70.
5. Ткачук О. С. Спрощене провадження – новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. *Право України*. 2017. № 8. С. 45–56.
6. Ізарова І. О. Реформа цивільного процесу в Україні: новели позовного провадження. *Право України*. 2017. № 8. С. 33–44.
7. Доповідь секретаря Пленуму ВС, секретаря Першої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Дмитра Лупсника. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/152082-dmitro-luspenik-zaproponuvav-vnesti-zminki-do-protseusalnogo-zakonu-ta-vidkoreguvati-ponyattya-maloznachnikh-sprav>
8. Ткачук О. С. Реалізація судової влади у цивільному судочинстві України: структурно-функціональний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ткачук Олег Степанович. – Харків, 2016. – 38 с.
9. Зуб О. Ю. Феномен спрощеного позовного провадження у цивільному процесі. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 5, том 1. С. 97–105.
10. Ізарова І. О. Спрощене позовне провадження цивільного судочинства: новела українського законодавства Проблеми законодавчого регулювання порядку розробки та прийняття нормативно-правових актів : тези доповідей та повідомлень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2–3 листопада 2017 року) / заг. ред. І. Д. Шутака. – Харків : Право, 2017. – С. 214–217.
11. Захарова О. С., Спанчінцев О. Поняття та сутність спрощеного позовного провадження. Підприємство, господарство і право. 2021. № 1. С. 17–21.
12. Масло Т. Пропорційність обмежень права бути вислуханим під час здійснення спрощених процедур у цивільному судочинстві. Підприємство, господарство і право. 2019. № 2. С. 36–40.
13. Рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 12 серпня 2021 р. по справі № 760/12782/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99128217>
14. Рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 17 лютого 2021 р. по справі № 569/18576/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94944012>
15. Рішення Теофіпольського районного суду Хмельницької області від 04 лютого 2021 р. по справі № 685/36/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94685685>
16. Угриновська О., Гембара Г. Спрощене позовне провадження: законодавча регламентація та проблеми судової практики. Підприємство, господарство і право. 2018. № 12. С. 85–89.
17. Рішення Волноваського районного суду Донецької області від 06 квітня 2020 р. по справі № 221/8810/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88676636>